

Pótlás

Mért ritka vendég Vajdaságban Makovecz Imre?

Megkérdeztük a tájba illő építészet világhírű mesterétől

Gyakrabban megfordul Erdélyben, Felvidéken és Kárpátalján, mint a Vajdaságban. Mi ennek az oka?

– Több oka van. Az egyik ok az, hogy egyetlen megbízatást kaptam Szabadkáról, magyar házat. Amikor elkészült, rövidesen a kerthelységbe egy kézigránát dobtak. Ilyen körülmények között az ember meg kell, hogy gondolja, hova hívják. Szabadka, Kosztolányi Dezső városa, gyönyörű város. Többször jártam benne és személyes tapasztalatként éltem meg, hogy mentem egy gyönyörű utcán, melynek két oldalán szebbnél szebb egyemeletes házak sorakoznak, aranyos embereket láttam. Egyszer csak észreveszem, hogy egy, a többtől egy kicsit különböző ember egy zöldséges bolt előtt a

homlokzatra kitámasztott gyümölcskosárból kiemelt egy fürt szőlőt és ment tovább, eszegeti a szőlőt. Kiszalad a boltból a zöldséges, nem értettem, hogy mit mondott, mert szerbül beszéltek. Ő rákiabált erre az emberre, az visszafordult és a derékszójából egy körülbelül harminc centis tört előhúzott és valamit mondott, mire a zöldséges visszament a boltjába. Láttam egy olyan embert, aki az utcán – elegáns és kellemes emberek között – letolta a gatyáját és odacsinált a járdára. Egy olyan világ ez, a néhai gazdag svábokkal, magyarokkal és másokkal telelakott vidék, amelyik ragyogó és működőképes tanyákkal volt tele, nagy kultúrát vivő városokkal. Ma pedig egy furcsa, ellenőrizetlen és súlyos, nemzetet megpróbáló, neurózissal küzdő embernek a hatalmában van, ahol olyan hangulat alakult ki, hogy noha a pipacs ugyanolyan, mint a Kárpát-medencében mindenütt, az akácfák, most, hogy itt vagyok virárganak, és kinn a földeken pedig nő a vetés, amit elültettek, viszont itt egy, az emberi alaptermészetől idegen pszichológia uralkodik. Ez sújtja az itt élő embereket, és nem csak a magyarokat, hanem a beköltözött szerbeket ugyanúgy. És olyan álnemzeti feszültségeket, keserőségeket, elfelejthetetlen gyilkosságok emlékeit és ehhez hasonló emlékeket hordoz, ami a régi Magyarországtól idegen volt és az emberi élet igazi feladatához is idegen. Ez tehát egy olyan légkör, amelyik mind a szerb származású emberek, mind a horvátok, mind a svábok és a magyarok számára az élet megvalósításához nem biztosít.

Ez az egyik ok, hogy ritkán jön. A másik?

– Hogy nem hívtak. Tehát itt megbízatást nem kaptam, miközben a munkámra szükség van Szlovákiában, Romániában, Szlovéniában. Most Németországról, Angliáról és más országokról nem beszélek, mert az nem ehhez a problémakörhöz tartozik, de a Kárpát-medencében a mai napig is aktívan ott vagyok. Ez azt jelenti, hogy havonta háromszor-négyszer Románia területére kell mennem. Minimum ugyanennyit Szlovákia területére és ugyanennyit Magyarországon is mozognom kell. Tehát az életem tele van a Kárpát-medence összes gyönyörűségével és problémájával, de ebből Szerbia területe tulajdonképpen kimaradt.

Pedig volna itt munkája, hiszen még 1995-ben elkészítette ingyen és bérmentve az újvidéki magyarok számára azt az emlékmű-tervezetet, egy csonka tornyú kápolnáról van szó, amelyet azóta sem sikerült felépíteni, sőt még az engedély sincs meg hozzá. Amikor ott jártunk a Futaki úti temetőben, ahol meg kellene építeni az emlékművet, derékig ért a fű, eltűnt az a száz kereszt, amit az újvidéki magyarok az I. világháborús honvéd áldozatok sírjairól rég elhordott keresztetek helyére állítottak. Nincs aki kiharcolja a délvidéki magyaroknak azt, amiről már 15 éve álmodnak. Erről mit gondol?

– Nagyon nehéz egy olyan népnek rendbe tenni és kompenzálni a gyökértelenségét egy területen, amelyiknek ezen a területen valójában nincs múltja. Ezért van az, hogy ha egy régi magyar katonatemetőben a gyökértelenek látják, hogy egy emlékművet akarnak emelni a sok száz igazságtalanul, gyűlöletből és kétségbeesésből elpusztított magyar katona tiszteletére, akkor én megértem őket. Nem bírják elviselni, hogy a temetőbe ismét olyan kerül, ami nem róluk szól. Nem látok más utat, mint hogy épeszű, művelt és tisztességes szerbekkel le kell tudni ülni, és velük együtt végig kell járni a katonatemetőben az emlékmű elkészüléséhez vezető utat. Én úgy érzem, hogy az itt élő őslakos magyarság félelemből és tehetetlenségből képtelen végigcsinálni egy jogállamban azt, hogy az emlékmű megépülhessen. Pedig Szerbia jogállamnak számít. Tehát nem csak a súlyosan neurotikus szerbokről szól a történet, hanem azokról a magyarokról is, akik félelemből és tehetetlenségből ezt nem hajtják végre. Nekik ezt az emlékművet szívük szerint kutyakötelességük megépíteni. Ez alól nem menti fel őket semmi, és a jövőben sem fogja.

Végig kell tehát menni az úton, fel kell venni a keresztet. De kinek? Az egyszerű embereknek, vagy a politikai érdekvédelemnek?

– Azoknak az asszonyoknak és férfiaknak, akik ezt elkezdték. Nekik kell felvenni. És nem abban kell gondolkozni, hogy ki a hibás, hogy ez a mai napig nem valósult meg. Mindannyin hibásak vagyunk. Az Úristen előtt a szerb, a magyar, a bunyevác, az örmény, a zsidó, a német és a többi pontosan olyan teremtett lélek, mint a többi. Ez az ellentét csak köztünk létezik. Mire való a kereszténység, a hétszázát ennek a világnak? A katolikus azt jelenti, hogy egyetemes. Az egyetemes szellemiségnek pedig az a feladata, hogy az élőlények között az egyetlent, amelyik az egyetemességet hordozza, az embert, azt fölemelje az úrhoz. És egy emlékmű erre való. Kegyeletre, emlékezésre és megszentelésre. Ezt egyetlen teremtett lélek, akár legyen szerb, horvát, vagy magyar, nem akadályozhatja meg, mert ez nem csak az ember dolga, hanem az Istené.

Bízva abban, hogy ezt a beszélgetést nem sok idő múlva, majd egy szebb alkalommal folytathatjuk...

– Majd akkor, amikor kész lesz ez az emlékmű...

Erre gondoltam én is. De azt még megkérdezném, rövid volt ez az egy nap, amit a Délvidéken töltött. A temerini tömegsírnál megkoszorúzta az 1944-es áldozatok nagykeresztjét, az újvidéki Futaki úti temetőben a megcsonkított turulmadár emlékművénél fejet hajtott az ártatlanul meghalt magyarok emléke előtt, és részt vett két lakossági fórumon, Újvidéken a parókián, Temerinben pedig a Tájházban. Milyenek ismerte meg az itteni magyarokat?

– Sejthető, hogy autóból egy város nem olyan nagyon megismerhető. De találkoztam emberekkel. Összesítve az egészet, az volt a benyomásom, hogy Temerin egy gyönyörű, lakható, nyugodt, szép hely, ahol jó élni, ahol a házak fák, bokrok, széles járdák, vízelvezető árkok és kellő szélességű utak között húzódnak. A házak mögött kertek vannak, gyümölcsfákkal és díszfákkal. Természetesen kivétel ez alól mindaz a szocialista vívmány, amit lakótelepi konstrukciónak lehetne nevezni. Ezekben nem jó élni. De a város nagy részén, amin átjöttünk, nem ez van, hanem élhető, emberi távolságok, toleráns közösségi objektív feltételeket láttam. Úgyhogy én irigylem a temerinieket, mert én a Villányi út 8. III. emeletén lakom, egy autóbusz végállomás fölött, ami azt jelenti, hogy egy gyárudvaron. Ehhez képest a temeriniek az Úristennek a jobb kezében, a tenyerében laknak. – Ternovác István (Vajdaság MA, 2010. május 14.)

Összefogás az emlékparkért

Mindenszentek délutánján Csúrogon, a sintérgödörnél a megemlékezés előtt közösen állították fel a 16. fakeresztet, amelyet ezúttal is Légvári Sándor készített el az 1944-es megtorlások ártatlan áldozatainak, a csúrogi és környékbeli magyar mártírok emlékére. Mellékerült a közelmúltban félig elégett, megcsonkított, mésszel leöntött tavaly felállított kereszt is. A bevésett üzenete az utókorhoz, a felnövő nemzedékekhez is szól: „Ez a föld a tied, ha elmész, visszavár!” Az idei kérdőfóhással együtt: "Évről évre új a kereszt. Én Istenem, mért tűröd ezt? 1944–2009”.

A Miatyánk elhangzása után Teleki Júlia a tizenöt évvel ezelőtti első nyilvános kegyeletadás fájó emlékeit idézte fel, amikor félve tették meg első lépéseiket a hepehupás, szemét borította egykori sintérgödör helyén, ahova a kivégzetteket: az édesapákat, a fivéreket elhantolták. Attól rettegetek, hogy oda találnak lépni, ahol éppen szeretteik kényszernyughelye lehet. Az elmúlt másfél évtizedben, de főleg a tavalyi kegyeletadáson számos ígélet hangzott el, melyet folyamatosan meg kellene valósítani. Elsőként az emlékpark, a kegyhely kérdését kellene megoldani, valamint országos szinten törölni kell a kollektív bűnösséget, amellyel a csúrogi, zsablyai és a mozsori (mosorini) magyarokat megbélyegezték.

A megtörténtek beismerésének fontosságáról beszélt Nagy Ferenc, a Magyar Köztársaság szabadkai főkonzulja. Ne a bűnösök keresése legyen a cél, hanem a lelki megnyugvás biztosítása mindazoknak, akiknek erre nem volt lehetőségük. Sólyom és Tadić köztársasági elnökök arról szóló megállapodása, hogy létre kell hozni egy közös történelemszövetséget a II. világháborús és az azt követő időszak politikamentes feltárására, biztató. Elérkezettnek látta az időt dr. Becsey Zsolt az ígérek megvalósítására. Tavaly ezer eurót ajánlott fel hozzájárulásként a csúrogi emlékhely megjelölésére, ezt ezúttal is megerősítette. Szerinte közadakozásból meg lehet valósítani. A egyes bizottság megalakulását fontosnak tartja, de mielőbb igazolnia kell küldetését. El kell jutnia morális hozadékáig; a megbékélésért a szerb félnek is be kell ismernie a kivégzéseket, a kollektív bűnössé nyilvánítást. Hangsúlyozta, hogy a magyar fél már beismerte, és még a háború alatt feltárta atrocitásait. Tisztázatlan morális tudattal nem lehet Európát építeni.

Vajdaságban 15 éve több mint húsz helyen emlékezünk meg nyilvánosan nemzetünk mártírjairól - emelte ki Pásztor István, a VMSZ elnöke a mindenszentek és a halottak napjának jelentőségéről beszélve. Utalt arra is, hogy a közelmúltig nem volt szerb politikus, akivel beszélni lehetett volna az 1944-es események feltárásáról, a szembenézés elkerülhetetlenségéről. Ha jelenleg kevésnek tűnik is a két köztársasági elnök megállapodása, kimozdulást mégis jelent. Folytatható lesz az a kutatómunka, amely a vajdasági képviselőházban elkezdődött, bár az számunkra elfogadhatatlan eredménnyel zárult. Kegyeletteljes beszéde végén bejelentette: „Sólyom elnök jövőre március 15-én Vajdaságba látogat. A két köztársasági elnök nemcsak Újvidéken koszorúz, hanem ott is, ahol a mi mártírjaink nyugszanak. Minden megteszek azért, hogy ezen a helyen is koszorúzzanak.”

A megemlékezést Rókus Zoltán szavaltatai tették felemelőbbé. Az első koszorút Teleki Júlia és Légvári Sándor tette a keresztre édesapja és a kivégzett csúrogi magyarok emlékére. Koszorúzott: Nagy Ferenc, Pásztor István, Becsey Zsolt, Éhn József (a Kárpát-medencei magyarság nevében), György István (a VMSZ szabadkai küldöttségével), Tomik Nimród, Rind István, Szabó József (Vajdasági Magyar Helytörténelmi Társaság), Farkas Béla, Ferencz Attila (Thán Fivérek Értelmiségi Kör), Kurin István (a VMSZ óbecsei küldöttségével), Páll Sándor, Tari István (VMDK), Rác Szabó László és Sass Tamás (VMPSZ). A hozzátartozók koszorúzása és gyertyagyújtása után a megemlékezés a Szózáttal zárult. – STANYÓ TÓTH Gizella (Hét Nap, 2010. november 3.)